

BOEKBESPREKINGEN

Peter van den Elsen en Peter Lathouwers: Lager Onderwijs in Handel; 1722-1980; Gedenkboek ter gelegenheid van het eeuwfeest van de Handelse school; Uig.Heemkundekring "De Kommanderij Gemert", Busselke nr. 4, juni 1980; 68 pag., geïll.

Nog geen twee jaar geleden, in oktober 1978, verscheen van eerstgenoemde auteur "De Komschool, geschiedenis van het lager onderwijs in Gemert" in de reeks Bijdragen. Om dan nu een boekje te schrijven over het onderwijs in een kerkdorp van Gemert is een waagstuk: men vervalt gauw in herhaling. De schrijvers hebben deze klip echter glansrijk weten te omzeilen. In mijn vorige- overigens lovende - kritiek (De Streek, VI,4,25 okt.1978; p.6) schreef ik dat bij een grotere omvang van "De Komschool" wat meer aandacht besteed had kunnen worden aan de dorpsoverlevering en de ervaringen van de leerlingen zelf. In het boekje over de Handelse school komt dit aspect veel beter naar voren, vooral in het gedeelte over de tijd van na 1880 waarvoor nog diverse zeer welbespraakte zegslieden in leven bleken te zijn. Zodoende is de leerling in dit busselke centraal komen staan met overigens ruime aandacht voor het fenomeen van de ouderwetse schoolmeester, die een vaak veronachtzaamde rol heeft gespeeld in de dorpsleven. Het doet sympathiek aan dat de auteurs de vaak verguisde "Mister Keijzers" rehabiliteren, die het als kritisch beoordelaar van de Gemertse dorpspolitiek bij de toenmalige dorpspotentaten had verkorven.

De indeling van het boekje is ordelijk, logisch en overzichtelijk, duidelijker dan die van "De Komschool", zodat

ook de niet zo in de Gemertse geschiedenis gespecialiseerde lezer een helder inzicht in het behandelde onderwerp krijgt.

De schrijvers hebben veel interviews op de band opgenomen en belangrijke passages daaruit in het Gemertse (Handelse) dialect weergegeven. Ondanks het feit dat dit het boekje iets moeilijker leesbaar maakt voor de nog ongeoefende lezer, juich ik dit besluit van harte toe. Immers de verhalen zijn kostelijk en waard aan de vergetelheid ontrukkt te worden, het dialect is zuiver en geeft de juiste couleur locale aan het beschrevene en de gewone man en vrouw krijgen een stem die meestal ontbreekt in de gebruikelijke geschiedschrijving die uitsluitend over "grøtkøppe" schijnt te gaan. Bovendien hebben de interviews op de band en de transcripties ervan grote waarde voor de bestudering van ons dialect.

Natuurlijk is ook dit boekje niet geheel zonder fouten: het haastwerk (het boekje moest aangeboden kunnen worden op de tentoonstelling) is er de oorzaak van dat er enkele drukfouten in de Nederlandse en "Gimmerse" tekst zijn terechtgekomen, maar het is een kniesoor die daarover valt.

Dit boekje hoort in de zo langzamerhand omvangrijke verzameling thuis van iedere rechtgeaarde liefhebber van alles wat Gemerts (en uiteraard Handels) is.

W.J. Vos

* *

Martien Verbruggen: Mis Met Drie Heren - Thomas, Jan en Servaas Verhofstadt. Uitgave van Heemkundekring "De Kommanderij Gemert", Busselke nr. 5, september 1980, 80 pag., geïll..

In de lijst van vooraanstaande en tot de verbeelding sprekende figuren uit Gemerts geschiedenis vindt men stevast de namen van Thomas, Jan en Servaas Verhofstadt, drie priesterzonen van de Gemertse president-schepen Peregrinus Verhofstadt (1629-1699). De drie gebroeders, die allen vóór 1700 hun priesterwijding ontvingen, werden tot nu toe ook stevast in verband gebracht met de in 1723 definitief van de R.K. Kerk losgescheurde beweging der "Jansenisten". Wat de Verhofstadts nu precies met hen te maken hadden werd nooit duidelijk uit de doeken gedaan.

In de inleiding van Busselke nr.5 schrijft Martien Verbruggen dat hij de priesterbroers voor het voetlicht haalt niet omdat ze zo bijzonder zouden zijn, maar omdat ze in hun doen en laten zo karakteristiek zijn voor de Brabantse priesters uit die tijd. Na lezing van dit nieuwe busselke kan ik me echter niet aan de indruk onttrekken dat hier en daar toch nogal wat bijzondere zaken zijn beschreven.

Bijzonder is zeker de beschreven rol van Thomas Verhofstadt, dan Deken van Oss, als bemiddelaar tussen de R.K. Kerk en Petrus Codde, de leider van de Nederlandse Jansenisten. Ook het hoe en waarom van zijn optreden wordt duidelijk uiteengezet. Een 20 jaar na de bemiddelende activiteiten van Thomas leidden de meningsverschillen tussen de Kerk en de volgelingen van de in 1710 gestorven P. Codde tot een definitieve breuk en werd de Oud-Katholieke Kerk een feit (n.b. de naam Jansenisten is een bijnaam voor Oud-Katholieken). Thomas was toen reeds 3 jaar dood.

Beschreven is verder een stuk familiegeschiedenis dat duidelijk maakt dat de drie priesterbroers stamden uit een voor- naam en rijk burgermansgezin. Opmerkelijk is het feit dat uit hetzelfde gezin ook nog drie nonnen én een zeer verdienstelijk orgelbouwer (Mathijs Verhofstadt) stamden. Opmerkelijk is verder dat de drie priesters elkaar als pastoor opvolgden in één en dezelfde plaats (Nuland).

Behalve familiegeschiedenis en het reeds gememoreerde contact met de Jansenisten schetst de schrijver aan de hand van de voortgezette studie van de gebroeders Verhofstadt te Keulen en Leuven een goed beeld van de 17de eeuwse opleiding tot priester.

Rest mij tenslotte te vermelden dat het boekje goed gedocumenteerd, rijk geïllustreerd en een zeer verzorgde opmaak heeft. De reeks "Busselkes" heeft er een waardevol nummer bij.

Ad Otten.

